

Asiantuntijalausunto Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: Toimenpidealoitteet TPA 2/2025 vp, 18/2025 vp, 9/2025 vp, TPA 16/2025 vp, TPA 17/2025 vp, TPA 18/2025 vp

Lakialoite LA 22/2024 vp

Lausunnonantaja: Osallisuuden aika ry

Näkökulma: Lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret

Osallisuuden aika ry kiittää mahdollisuudesta lausua lastensuojelulakia koskevista toimenpidealoitteista sekä lakialoitteesta. Tarkastelemme aloitteita lastensuojelun kokemusasiantuntijanuorten näkökulmasta.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat ovat nostaneet esiin huolen siitä, että lain uudistuksessa rajoittamisen ja vallankäytön mahdollisuuksien lisääntyessä tulisi turvata mahdollisuus turvallisuudentunteeseen, luottamuksellisiin suhteisiin ja huolenpitoon.

Mahdollisuuksia rajoittaa ja puuttua sijoitettujen lasten omaisuuteen ja vapauteen ei voida verrata kotioiloissa asuvien lasten vanhempien mahdollisuuksiin niin kauan, kun sijoitetuilla lapsilla ei ole sijaishuoltopaikassaan taattua oikeutta rakkauteen, pysyvyyteen, hoivaan ja luottamukseen. Esimerkiksi Norjassa lapsen oikeus rakkauteen ja ymmärrykseen on kirjattu lastensuojelulakiin.

Toimenpidealoite TPA 2/2025 vp ja Lakialoite LA 22/2024 vp 65§

Hallituksen esityksessä lastensuojelulain muuttamisesta on jo reagoitu tarpeeseen älypuhelinien ja muiden digilaitteiden käytön rajoittamisesta. Mikäli digilaitteiden käytön rajoittaminen estää yhteydenpitoa edes hetkellisesti, on tarpeellista ja tärkeää, että lapsen sosiaalityöntekijälle välitetään asiasta tieto. Muuten valvonta mahdollisen perusteettoman poisoton ja rajoittamisen osalta jää puutteelliseksi.

Sijaishuollon arjesta ei löydy aina riittäviä resursseja aikuisen ajalle ja virikkeelliselle toiminnalle digilaitteiden sijaan, jolloin työkuorman helpottamiseksi lapsille saatetaan sallia enemmän aikaa ruuduilla. Lapsen näkökulmasta on ristiriitaista, jos yhdessä hetkessä arjen rakenteet tukevat ruutujen pariin hakeutumista ja toisessa hetkessä niiden käyttöä rajoitetaan. Sijaishuollon arjessa tulisi systemaattisesti turvata mahdollisuus monipuoliselle tekemiselle ja aikuisen läsnäololle.

Kansallisten älypuhelinien ja digilaitteiden käyttöä koskevien suositusten hyödyntämisessä sijaishuollossa tulee kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuteen ja palveluiden tasalaatuisuuteen sijaishuoltopaikkojen välillä. Jotta suosituksia sovellettaisiin samalla tavoin eri sijaishuoltopaikoissa, lastensuojelua ohjaavissa asiakirjoissa, kuten Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjassa tulisi olla erillinen ohjeistus suositusten käyttöönotosta sijaishuollossa.

Toimenpidealoite TPA 9/2025 vp ja Toimenpidealoite TPA 16/2025 vp

Palauttamisen tehostamisen lisäksi on kiinnitettävä huomiota laitoksesta karkaamiseen johtaviin tekijöihin kuten laitoksen ilmapiiriin, lasten ja nuorten hyvään kohteluun sekä mahdollisuuksiin muodostaa luotettavia suhteita sijaishuoltopaikan aikuisiin. Näihin tekijöihin panostaminen on luvattomien poissaolojen ennaltaehkäisyä.

Toimenpidealoitteessa TPA 16/2025 vp jää epäselväksi, mitä ”ennakoivan puuttumisen” toimintamahdollisuuksilla ja näiden myötä niiden laajentamisella tarkoitetaan.

Suhtautuminen luvattomiin poissaoloihin tulisi nähdä ensisijaisesti suojelun eikä tehostamisen kautta. Laitoksesta luvatta poissaolevan nuoren turvallisuuden osalta tulee turvata palvelut, jotka ovat nuorille poissaolon aikana saavutettavia ja lisäävät turvallisuutta. Tällaisia ovat esimerkiksi matalan kynnyksen päihdepalvelut ja yösuojat, joissa voi asioida anonyymisti.

Toimenpidealoite TPA 17/2025 vp

Hallituksen esityksessä lastensuojelulain muuttamiseksi annetaan mahdollisuus rahavarojen ja maksuvälineiden poisottamiseen. Käyttövarojen kertyminen on sijaishuollossa olevan lapsen oikeus, ei palkkio. Lapsen oireilun muoto ei voi vaikuttaa eriarvoistavasti laissa määrättyjen oikeuksien toteutumiseen. Mikäli laissa haluttaisiin säädellä lapsen mahdollisuutta saada suuria määriä käyttövaroja pitkän luvattoman poissaolon päätteeksi haltuunsa, esitämme, että lapsen sosiaalityöntekijällä olisi mahdollisuus päättää lapsen käyttövarojen siirtämisestä yli 1 viikon mittaisen poissaolon ajalta lapsen itsenäistymisvaroihin.

Toimenpidealoite TPA 18/2025 vp

Hallituksen esityksessä lastensuojelulain muuttamiseksi työntekijää veloitetaan ottamaan pois lapselta sellaiset aineet ja esineet, joita alle 18-vuotias ei muun lain nojalla saisi pitää hallussaan. Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen on rajoitustoimenpide, joka tulisi tehdä painavin ja riittävin syin. Rajoitustoimenpiteitä käytettäessä on huomioitava niiden vaikutus lapsen kokemukseen turvallisuudesta ja luottamuksesta. Lapsen nikotiinituotteiden käyttöön tulisi puuttua ikätasoisella keskustelulla ja motivoinnilla.

Lakialoite LA 22/2024 vp

66§

Henkilöntarkastuksessa rikotaan lapsen oikeutta koskemattomuuteen. Lastensuojelussa asiakkaana olevilla lapsilla on yleisemmin taustallaan tilanteita, joissa heidän fyysistä koskemattomuuttaan on rikottu. Tämä tulee ottaa huomioon arvioidessa

henkilöntarkastuksen tarpeellisuutta. Sitä, onko tarkastuksen syy perusteltu, voidaan tarkentaa lain tulkintaa tukevissa asiakirjoissa ja tällä tavoin mahdollistaa yhdenmukaiset toimintatavat sekä sijaishuoltoyksiköiden turvallisuus.

69§

Liikkumisvapauden rajoitus ei ole itsessään kuntouttava tai korjaava. Mikäli lapsen hoito vaatii yli 30 vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoituksesta, on syytä tarkastella, onko sijaishuoltopaikassa toteutuva hoito riittävää, vai voisiko erityisen huolenpidon jakso vastata lapsen tarpeisiin paremmin. Sijaishuoltopaikassa laitoksen johtajalla tai hänen määräämällään hoito- ja kasvatushenkilökunnalla on sosiaalityöntekijään verraten suppea osaaminen lapsen edun ja osallisuuden arvioimisesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että päätöksen pidemmästä rajoituksesta tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Kunnioittavasti,

Osallisuuden aika ry